

BAĞLI ORTAKLIKLARIN BİLANÇOLARININ MAKUL DEĞERLE DEĞERLENMESİ VE ŞEREFİYENİN HESAPLANMASI

Ars.Gör. Aylin POROY ARSOY*

ÖZET

Bu makalede, konsolide mali tablolarda bağlı ortaklıkların bilançolarının makul değerle değerlendirilmesi ve şerefiyenin hesaplanması incelenmiştir. Makul değerle değerlendirme, varlıkların ve yükümlülüklerin cari piyasa koşullarındaki değerleri ile mali tablolarda yer almasını sağlaması açısından, son yıllarda önem kazanmıştır. Özellikle konsolide mali tablolarda makul değer uygulamaları daha önemlidir, çünkü konsolide mali tablolarda kayıtlanacak olan şerefiye tutarı bağlı ortaklıkların makul değer düzeltmelerine göre belirlenmektedir. Yatırım yapılan bağlı ortaklığın bilanço kalemleri makul değerle değerlendirildikten sonra hesaplanan özsermaye tutarı, ana ortaklığın yatırım tutarı ile elimine edilmektedir. Dolayısıyla, ortaya çıkacak olan şerefiye tutarı da bağlı ortaklığın bilançosundaki makul değer düzeltmelerinden etkilenmektedir. Bu çalışmada konu ile ilgili olarak "IAS 22 İşletme Birleşmeleri Standardı" esas alınmıştır.

Anahtar kelimeler : Konsolide mali tablolar, makul değer, şerefiye

ABSTRACT

In this article, fair value accounting for subsidiaries and calculation of goodwill in consolidated financial statements is examined. In recent years, fair value accounting increases its importance regarding to achieve assets and liabilities to reflect current market values in financial statements. Especially in consolidated financial statements, fair value accounting is more important, because goodwill amount that would be recognized in consolidated financial statements depends on the fair value adjustments of the subsidiaries. Calculated equity amount of subsidiary is eliminated with parent company's investment cost, after fair value adjustments of the subsidiary's balance sheet items. So, goodwill amount is largely affected by fair value adjustments of the subsidiary. This article is based on the statements of "IAS 22 Business Combinations".

Key words : Consolidated financial statements, fair value, goodwill

* Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Muhasebe-Finansman Ana Bilim Dalı
aporoy@uludag.edu.tr

1. Giriş

Bir işletmenin belirli bir faaliyet dönemine ilişkin bilgileri, o işletmenin mali tablo verilerinden sağlanabilir. Ancak, holding veya çokuluslu şirketler gibi birden fazla işletmeden oluşan bir şirketler topluluğu sözkonusu olduğunda, topluluğun tümü hakkındaki gerekli bilgiler konsolide mali tablolar ile elde edilir.

Konsolide mali tablolar, ayrı tüzel kişilere sahip işletmelerin aktiflerinin, borçlarının, özkaynaklarının, gelirlerinin ve giderlerinin bir araya getirilmesi sonucu elde edilen tablolardır. Topluluk şirketlerinin mali tabloları ana ortaklık çatısı altında konsolide edilir ¹

Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi ana ortaklıkların konsolide mali tablolarının hazırlanması ve iştiraklerin muhasebeleştirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla, Sermaye Piyasası Kurulu'nun çıkardığı; 13.1.2001 tarihli ve 24582 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Seri:XI No:21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ"² bulunmaktadır SPK Tebliği'nin yürürlük tarihi 31.12.2001 olarak belirtilmiştir. Ancak 17.01.2002 tarihinde yapılan bir değişiklik ile tebliğ hükümlerinin uygulanmasına 01.01.2003 tarihinden itibaren başlanmasına karar verilmiştir. Buna göre, Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi ana ortaklıklar, 01.01.2003 tarihinden sonra sona eren yıllık ve bundan sonra gelecek ilk ara mali tablolarını bu tebliğde belirtilen hükümler çerçevesinde konsolide etmekle yükümlüdürler.

SPK Tebliği'nin 8.maddesinde, konsolide bilançonun düzenlenmesine ilişkin esaslara yer verilmiştir. Madde 8 (a) da, ".....ana ortaklığın bağlı ortaklığın sermayesinde sahip olduğu payların elde etme maliyeti, bu payların bağlı ortaklığın makul değere göre değerlendirilmiş bilanço-

sundaki özsermayesinde temsil ettiği değerden mahsup edilir" ifadesi yer almaktadır. Buradan yola çıkarak, konsolide mali tablolar hazırlanırken, öncelikle bağlı ortaklıkların bilançolarının makul değere göre değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Şerefiye tutarının da, ana ortaklığın bağlı ortaklığa olan yatırım tutarı ile bağlı ortaklığın özsermayesinin makul değere göre değerlendirilmiş tutarının karşılaştırılması suretiyle hesaplanması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından 1994 yılında yeniden düzenlenen IAS 27 Konsolide Mali Tablolar ve Bağlı Ortaklıklardaki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi Standardı'nın 15 (a) maddesine göre; ana ortaklığın bağlı ortaklığa olan yatırım maliyetinin, ana ortaklığın bağlı ortaklıkta sahip olduğu özsermaye payı ile elimine edilmesi gerekmektedir. Bu maddede, eliminasyon ve şerefiyenin belirlenmesi için ise IAS 22 İşletme Birleşmeleri Standardı'na atıf yapılmaktadır³ Bu çalışmanın amacı, IASB tarafından çıkarılan IAS 22 İşletme Birleşmeleri Standardı esas alınmak suretiyle, SPK Tebliği'nin 8.maddesinde belirtilen şekilde, bağlı ortaklığın makul değerle değerlendirilmiş bilançosundaki özsermaye tutarı ile ana ortaklığın yatırım maliyetinin eliminasyonu ve şerefiyenin hesaplanması uygulamalarına değinmektir.

2. Maliyet değerine karşı makul değer

SPK Tebliği'nin 12.maddesinde, "... şerefiyenin belirlenmesinde kullanılacak makul değer, bilgili ve istekli taraflar arasında, herhangi bir ilişkiden etkilenmeyecek şartlar altında bir varlığın el değiştirebileceği fiyatı veya yükümlülüklerin yerine getirilmesinde esas teşkil edecek olan meblağı ifade eder" denmektedir. Makul değer kavramının Uluslararası Muhasebe Standartları'nda geçen "fair value" ve Türkiye Muhasebe Standartları'nda geçen "gerçeğe uy-

1 Nalan Akdoğan, Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, 6.baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 1998, s.399

2 Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında SPK Tebliği olarak anılacaktır.

3 IAS 27 Konsolide Mali Tablolar ve Bağlı Ortaklıklardaki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi

gun değer" kavramı ile aynı olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye Muhasebe Standartları'nda gerçeğe uygun değer şu şekilde tanımlanmaktadır:⁴

"Gerçeğe uygun değer, bir varlığın normal ticari koşullarda bilgili ve istekli bir satıcı ile bilgili ve istekli bir alıcı arasında el değiştirilmesi sırasında saptanan değişim değeridir"

Türkiye Muhasebe Standartları'nda "gerçeğe uygun değer" için yapılan bu tanım, Uluslararası Muhasebe Standartları'nda "fair value" için yapılan tanımla uyumludur. SPK Tebliği'nde ise, "gerçeğe uygun değer" kavramı yerine "makul değer" kavramı kullanılmıştır. Bu çalışmanın hareket noktası yasal bir düzenleme olan SPK Tebliği'ni olduğu için, çalışmada SPK Tebliği'nin esas aldığı "makul değer" kavramı kullanılacaktır.

Bir başka tanıma göre, makul değer, bir varlığın satılması ile gerçekleşecek olan tahmini bir fiyat veya bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için ödenecek olan tahmini bir bedeldir.⁵ Makul değer, bir varlık veya yükümlülüğün piyasa değerini yansıtır. Piyasa değeri, bir varlık veya yükümlülüğün ekonomik özellikleri hakkında piyasadaki tüm tarafların vardığı bir fikir birliği sonucu ortaya çıkar.⁶ Maliyet değeri ise, varlık ve yükümlülüklerin edinildiği ve ortaya çıktığı tarihteki değerleri ile bilançoda görülmelerini sağlar.

Esas olarak, maliyet değeri ve makul

değer karşıt anlamlı kavramlar değildir. Maliyet değeri, işlemin gerçekleştiği tarihteki makul değerdir. Alıcı ve satıcı, işlem tarihinde alım-satım konu olan mal veya hizmetin makul değeri konusunda anlaşmaya varmışlardır. Üzerinde anlaşılan makul değer, mal veya hizmetin maliyet değeri olarak mali tablolarda raporlanmıştır.⁷ Ancak işlem tarihindeki makul değer, yani maliyet değeri, zaman geçtikçe, cari piyasa değerlerini yansıtmaktan uzaklaşır.

Maliyet değeri esas alınarak hazırlanan mali tablolar, işletmenin gerçek finansal durumunu ve faaliyet sonucunu göstermekten uzaktır. Çoğunlukla, varlık ve yükümlülüklerin işlem tarihindeki değerleri, mevcut piyasa değerleri ile uyumlu değildir. Oysa makul değer, varlık ve yükümlülüklerin cari değerlerini ölçer. Makul değer, mali tablolarda şeffaflığı sağlar. Muhasebe uygulamalarında şeffaflık, mali tabloların, işletmenin faaliyetleri ve mali durumu hakkında doğru, güvenilir ve tam bilgi sağlaması anlamına gelir. Makul değer esas alınarak hazırlanan mali tablolar, kullanıcılara, şeffaf muhasebe bilgileri sağlar. Çünkü makul değere göre düzenlenmiş bilanço ve gelir tablosu, işletmenin gerçek finansal durumunu ve işletme faaliyetlerinin gerçek ekonomik değerini yansıtır.⁸

Mali tablo verilerinin, maliyet değerleri veya makul değerleri ile mali tablolarda yer almasının etkileri aşağıdaki tabloda karşılaştırılmaktadır:

4 TMUDES, **Türkiye Muhasebe Standartları 2000**, TÜMOB yayını, 2000, s.134

5 The Bond Market Association, International Swaps & Derivatives Association, Securities Industry Association, **Explanations and Benefits of Fair Value Accounting**, 26 March 2002, www.bondsmarket.com/research/report/

6 Jefferson P. Jones, Sarah D. Stanwick, **Fair Value Accounting: A Guide to Understanding the Current Standards**, The Journal of Corporate Accounting and Finance, Autumn 1999, s.104

7 John Foster, Wayne Upton, **The Case for Initially Measuring Liabilities at Fair Value**, Understanding the Issues, FASB, May 2001, Volume 2, Series 1, s.1

8 Ben Zion Barlev, Joshua Rene Haddad, **Fair Value Accounting and the Management of the Firm**, Critical Perspectives on Accounting, Volume 14, Issue 4, May 2003, s.384-385

MAKUL DEĞER	MALİYET DEĞERİ
Mali tablolardaki kalemlerin Karşılaştırılabilirliğini artırır	Mali tablolardaki kalemlerin Karşılaştırılabilirliğini azaltır
Mevcut ekonomik koşullar altında, Varlıklardan beklenen getiriler ve Yükümlülüklerden kaynaklanan Sorumluluklar hakkında bilgi sağlar.	Varlıkların edinildiği ve yükümlülüklerin ortaya çıktığı tarihteki ekonomik koşullar altında, varlıklardan beklenen getiriler ve Yükümlülüklerden kaynaklanan sorumluluklar hakkında bilgi sağlar
Değer değişikliklerinden kaynaklanan kayıp veya kazançları yansıtır	Değer değişikliklerinden kaynaklanan kayıp veya kazançları, ancak bir satış veya ödeme sonucu gerçekleştiği zaman yansıtır
Cari piyasa değerlerini gözönünde bulundurur.	Cari piyasa değerlerini gözönünde Bulundurmaz.

Kaynak: Diana W. Willis, Financial Assets and Liabilities-Fair Value or Historical Cost?, January 2002, FASB, www.fasb.org/project/

3. Varlıkların ve Yükümlülüklerin Makul Değerlerinin Belirlenmesi

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından 1998 tarihinde revize edilen IAS 22 İşletme Birleşmeleri Standardı madde 39'a göre bilanço kalemlerinin makul değerleri aşağıdaki gibi belirlenir:⁹

- Menkul kıymetlerin makul değerleri cari piyasa değerleridir.
- Piyasa değeri olmayan menkul kıymetlerin makul değerleri; benzer işletmelerin menkul kıymetlerinin fiyat kazanç oranları, kar payı kazançları ve tahmini büyüme oranları gibi özelliklerini dikkate almak suretiyle bulunan tahmini değerleridir.
- Alacakların makul değerleri; cari faiz oranları ile belirlenmiş tahsil edilecek tutarların bugünkü değerinden, şüpheli alacak karşılıklarının ve tahsilat giderlerinin düşülmesi suretiyle bulunur.
- Stokların makul değeri;
 - ✓ Tamamlanmış mamuller ve ticari malla -

rın makul değeri, satış fiyatlarından satış giderlerinin ve kar rakamının düşülmesi ile bulunur.

- ✓ Yarı mamullerin makul değeri, satış fiyatlarından tamamlama maliyetlerinin, satış giderlerinin ve kar rakamının düşülmesi ile bulunur.
- ✓ Hammaddelerin makul değeri yenileme maliyetleridir.

- Arsa ve binaların makul değeri piyasa değerleridir.
- Makine ve teçhizatların makul değeri piyasa değerleridir. Makine veya teçhizatın özel yapısı nedeniyle veya nadir olarak satılması nedeniyle piyasa değeri yoksa, amorti edilmiş yenileme maliyetleri ile değerlendirilir.
- Maddi olmayan duran varlıkların makul değeri aktif bir piyasa baz alınarak belirlenir. Eğer aktif bir piyasa mevcut değilse, muvazaasız bir işlem sonucunda varlığın el değiştirmesi durumunda işletmenin söz konusu varlık için ödemesi gereken tutardır

9 IAS 22 İşletme Birleşmeleri madde 39

- Kısa ve uzun vadeli borçların makul değeri, yükümlülükleri karşılamak için ödenecek tutarların cari faiz oranları kullanılarak hesaplanan bugünkü değerleri üzerinden belirlenir.

4. Bağlı Ortaklıkların Bilançolarının Makul Değerle Değerlenmesi ve Şerefiyenin Hesaplanması

Konsolide mali tablolar düzenlenirken, öncelikle ana ortaklığın yatırım maliyeti ile bağlı ortaklığın özsermayesi karşılıklı olarak elimine edilir. Aradaki fark ise pozitif şerefiye veya negatif şerefiye olarak konsolide bilançoda yer alır

Pozitif şerefiye, bir satın alma sırasında ödenen satış fiyatının, satın alınan işletmenin öz sermayesini aşan kısmını ifade etmektedir. Alıcı işletme, edinilen işletmenin varlıklarının defter değerinden daha yüksek bir değere sahip olduğuna inandığı için bu primli fiyatı ödemektedir

Negatif şerefiye ise, bir satın alma sırasında ödenen indirimli satış fiyatını ifade etmektedir. Bu indirimli satış fiyatı, alıcı işletme için gelecekte ortaya çıkabilecek giderlerin bir göstergesi olabilir veya alıcı işletmenin iyi bir pazarlık yaptığı anlamına gelebilir¹⁰

IAS 27 Konsolide Mali Tablolar ve Bağlı Ortaklıklardaki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi Standardı'nın 15 (a) maddesinde; ana ortaklığın yatırım maliyeti ile bağlı ortaklığın öz sermayesinin eliminasyonu ve şerefiyenin belirlenmesi için IAS 22 İşletme Birleşmeleri Standardı'na atıf yapılmaktadır. IAS 22 İşletme Birleşmeleri Standardı'na göre ise sözkonusu düzenlemeler şu şekilde özetlenebilir:

- Edinim tarihinde, yatırım maliyetinin, edinilen işletmenin makul değere göre değerlendirilmiş varlık ve yükümlülükleri üzerindeki payını aşan kısmı, şerefiye olarak ifade edilir ve bir varlık olarak kaydedilir.

- Edinim tarihinde, edinilen işletmenin makul değere göre değerlendirilmiş varlık ve yükümlülükleri üzerindeki payının, yatırım maliyetini aşan kısmı, negatif şerefiye olarak ifade edilir.

- Eğer negatif şerefiye, gelecekte ortaya çıkabilecek gider ve zararlarla ilgiliyse, bu giderler ortaya çıktığı dönemde gider kaydedilirken, negatif şerefiye gelir kaydedilir.

- Eğer negatif şerefiye, gelecekte ortaya çıkabilecek gider ve zararlarla ilgili değilse,

- ✓ Negatif şerefiyenin, parasal olmayan varlıkların makul değerini aşmayan tutarı, ilgili varlığın kalan yararlı ömrü dikkate alınarak amorti edilir.

- ✓ Negatif şerefiyenin, parasal olmayan varlıkların makul değerini aşan tutarı, anında gelirlere aktarılır.

Konuyla ilgili olarak ABD'deki düzenleme ise, Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından 2001 yılında çıkarılan "SFAS 141 İşletme Birleşmeleri" ve "SFAS 142 Şerefiye ve Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar" standartlarında bulunmaktadır. Bu standartlarda, pozitif şerefiye IAS 22 ile uyumlu olarak tanımlanırken, negatif şerefiyenin ortaya çıkması durumunda, negatif şerefiyenin oransal bir bazda; edinilen varlıklar arasında paylaştırılması, böyle bir paylaştırmadan sonra kalan tutarın ise, olağandışı gelir ve kar olarak raporlanması gerektiği yer almaktadır¹¹. Negatif şerefiyenin, olağandışı gelir ve kar olarak kaydedilmesinin nedeni, satın alınan gelirlerden bir artışa yol açtığı inancıdır. Bağlı ortaklığın bilanço kalemleri makul değerle değerlendirildikten sonra, hala negatif şerefiye tutarı kalıyorsa, bu gelirin satın alan işletme tarafından yaratıldığı kabul edilmelidir.¹²

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) Aralık 2002 toplantısında, IAS 22

10 Barry J.Epstein, Abbas Ali Mirza, **Wiley IAS 2000: Interpretation and Application of International Accounting Standards 2000**, John Wiley Inc, USA, 2000, s.420-423

11 Rose Marie L.Bukics, Benson J.Chapman, **The Big Splash: Goodbye Pooling, Hello Goodwill Impairment Testing**, The CPA Journal, 2002.

12 Patrick R.Delaney, Barry J.Epstein, Ralph Nach, Susan Weiss Budak, **Wiley GAAP 2003: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles**, John Wiley Inc, USA, 2003, s.443

İşletme Birleşmeleri Standardı'nın revizyonu ele alınmıştır. Bu doğrultuda Kurul tarafından, 5 Aralık 2002'de taslak standart niteliğindeki ED 3 İşletme Birleşmeleri yayınlanmıştır.¹³

Bu taslakta, şerefiyenin hesaplanması, negatif şerefiye uygulamaları ve işletme birleşmeleri hakkındaki diğer konular (çıkarların birleştirilmesi yöntemine daha az yer verilmesi, şerefiyenin itfası v.b.) ile ilgili düzenlemelerin

FASB tarafından yayınlanan SFAS 141 ve 142 ile uyumlu olduğu görülmektedir.¹⁴

5. Uygulama Örneği

Bu bölümde, bağlı ortaklıkların bilançolarının makul değerle değerlendirilmesi ve şerefiyenin hesaplanması IAS 22 İşletme Birleşmeleri Standardı'nda yer alan düzenlemeler doğrultusunda bir örnek üzerinde açıklanacaktır.

A ana ortaklık ve B bağlı ortaklığın edinimden önceki bireysel bilançoları aşağıdaki gibidir: (milyon TL)

	A ANA ORT	B BAĞLI ORT
I.DÖNEN VARLIKLAR	130.000	20.000
A.Hazır Değerler	80.000	5.000
Kasa	80.000	5.000
B.Ticari Alacaklar	50.000	15.000
Alacak Senetleri	50.000	15.000
II.DURAN VARLIKLAR	112.000	25.000
A.Maddi Duran Varlıklar	112.000	25.000
Makineler(Net)	45.000	8.000
Binalar(Net)	67.000	17.000
AKTİF TOPLAMI	242.000	45.000
III.KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	70.000	10.000
A.Ticari Borçlar	70.000	10.000
Borç Senetleri	70.000	10.000
IV.UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-	-
V.ÖZKAYNAKLAR	172.000	35.000
A.Ödenmiş Sermaye	150.000	30.000
Sermaye	150.000	30.000
B.Sermaye Yedekleri	22.000	5.000
Hisse senedi ihraç primi	22.000	5.000
PASİF TOPLAMI	242.000	45.000

13 IAS Briefing, Issue 9, January 2003

14 ED 3 Business Combinations, December 2002

A ana ortaklık B bağlı ortaklığın özsermaye payının %80'ine sahip olacaktır. Edinim tarihinde B bağlı ortaklığın bilanço kalemlerinin makul değerleri aşağıdaki gibidir: (milyon TL)

	Defter değeri	Makul değer	FARK	FARK %80
Kasa	5.000	5.000		
Alacak Senetleri	15.000	25.000	10.000	8.000
Makineler(Net)	8.000	18.000	10.000	8.000
Binalar(Net)	17.000	22.000	5.000	4.000
Borç Senetleri	10.000	15.000	5.000	4.000
Sermaye	30.000	30.000		
Hisse Senedi İhraç Primi	5.000	5.000		

A) Pozitif şerefiye olması durumu

A ana ortaklık B bağlı ortaklığın %80'lik özsermaye payı için 70.000.000.000TL ödemiştir. Bu durumda A ana ortaklığın yapacağı kayıt;

Bağlı Ortaklıklar Hs.	70.000.000.000
Kasa Hs.	70.000.000.000

Konsolide mali tablo düzenlenirken, A ana ortaklığın B bağlı ortaklığa olan yatırım tutarı ile B bağlı ortaklığın özsermayesinde A ana ortaklığın payı karşılıklı olarak elimine edilir B bağlı ortaklığın bilanço kalemlerinin makul değer düzeltmeleri ise, defter değerlerine, değer artışlarının A ana ortaklığın payına düşen kısmı ilave edilmek suretiyle yapılır ve kalan tutar şerefiye olarak kayıtlanır. Ayrıca ana ortaklık dışı paylar da kayda alınır¹⁵

15 Ana ortaklık dışı payların hesaplanmasında IAS 22'de iki uygulama mevcuttur. Temel yönetime göre (madde 32) ana ortaklık dışı paylar defter değeri üzerinden hesaplanır. Uygulanabilir diğer yönetime göre ise (madde 34) ana ortaklık dışı paylar makul değer üzerinden hesaplanır. Bu çalışmada temel yöntem esas alınmış ve ana ortaklık dışı paylar defter değeri üzerinden hesaplanmıştır.

<hr/>		/	<hr/>
Alacak Senetleri Hs. (B Ort)			8.000.000.000
Makineler Hs. (B Ort)			8.000.000.000
Binalar Hs.(B Ort)			4.000.000.000
Sermaye Hs. (B Ort)			24.000.000.000
Hisse senedi ihraç primi (B Ort)			4.000.000.000
Bağlı Ortaklıklar Şerefiyesi			26.000.000.000
	Borç Senetleri Hs.(B Ort)		4.000.000.000
	Bağlı Ortaklıklar Hs.(A Ort)		70.000.000.000
<hr/>		/	<hr/>
Sermaye Hs.(B Ort)			6.000.000.000
Hisse senedi ihraç primi (B Ort)			1.000.000.000
	Ana Ortaklık Dışı Özsermaye Hs.		7.000.000.000
<hr/>		/	<hr/>

Yukarıda düzenlenen eliminasyon kayıtları ile, düzenlenecek olan konsolide bilançoda B bağılı ortaklığın bilanço kalemlerinin makul değerleri ile görülmesi sağlanmıştır Ayrıca makul değer düzeltmeleri yapılmadığı takdirde 42.000.000.000 (70.000.000.000 – 28.000.000.000) olarak hesaplanacak olan şerefiye tutarı, makul değer düzeltmelerinden sonra, 26.000.000.000 TL olarak hesaplanmıştır

Bu durumda konsolide bilanço aşağıdaki gibi düzenlenir:(milyon TL)

	A ANA ORT	B BAĞLI ORT	Eliminasyon kayıtları		KONSOLİDE BİLANÇO
			BORÇ	ALACAK	
I.DÖNEN VARLIKLAR	60.000	20.000			88.000
A.Hazır Değerler	10.000	5.000			15.000
Kasa	10.000	5.000			15.000
B.Ticari Alacaklar	50.000	15.000			73.000
Alacak Senetleri	50.000	15.000	8.000		73.000
II.DURAN VARLIKLAR	182.000	25.000			175.000
A.Mali Duran Varlıklar	70.000	-			-
Bağlı Ortaklıklar	70.000	-		70.000	-
B.Maddi Duran Varlıklar	112.000	25.000			149.000
Makineler(Net)	45.000	8.000	8.000		61.000
Binalar(Net)	67.000	17.000	4.000		88.000
C.Maddi Olmayan Dur. Var.					26.000
Bağlı Ortaklıklar Şerefiyesi			26.000		26.000
AKTİF TOPLAMI	242.000	45.000			263.000
III.KISA VAD.YAB.KAYN.	70.000	10.000			84.000
A.Ticari Borçlar	70.000	10.000			84.000
Borç Senetleri	70.000	10.000		4.000	84.000
IV.UZUN VAD.YAB.KAYN		-			-
Ana Ortaklık Dışı Özsermaye				7.000	7.000
V.ÖZKAYNAKLAR	172.000	35.000			172.000
A.Ödenmiş Sermaye	150.000	30.000			150.000
Sermaye	150.000	30.000	30.000		150.000
B.Sermaye Yedekleri	22.000	5.000			22.000
Hisse senedi ihraç primi	22.000	5.000	5.000		22.000
PASİF TOPLAMI	242.000	45.000			263.000

B) Negatif şerefiye olması durumu

Negatif şerefiye olması durumu örneklenirken, negatif şerefiyenin, gelecekte ortaya çıkabilecek gider ve zararlarla ilgili olmadığı varsayılmıştır

1) Negatif şerefiyenin, parasal olmayan varlıkların makul değerini aşmaması durumu

A ana ortaklık B bağlı ortaklığın %80'lik özsermaye payı için 40.000.000.000TL ödemiştir. Bu durumda A ana ortaklığın yapacağı kayıt;

<hr/>		<hr/>	
Bağlı Ortaklıklar Hs.	40.000.000.000		
Kasa Hs.		40.000.000.000	
<hr/>		<hr/>	

Konsolidasyon amacıyla yapılacak olan eliminasyon kaydı;

<hr/>		<hr/>	
Alacak Senetleri Hs. (B Ort)	8.000.000.000		
Makineler Hs. (B Ort)	8.000.000.000		
Binalar Hs.(B Ort)	4.000.000.000		
Sermaye Hs. (B Ort)	24.000.000.000		
Hisse Senedi İhraç Primi (B Ort)	4.000.000.000		
	Borç Senetleri Hs.(B Ort)	4.000.000.000	
	Bağlı Ortaklıklar Hs.(A Ort)	40.000.000.000	
	Bağlı Ortaklıklar Negatif Şerefiyesi	4.000.000.000	
<hr/>		<hr/>	
Sermaye Hs.(B Ort)	6.000.000.000		
Hisse Senedi İhraç Primi (B Ort)	1.000.000.000		
	Ana Ortaklık Dışı Özsermaye Hs.	7.000.000.000	
<hr/>		<hr/>	

Yukarıda düzenlenen eliminasyon kayıtları ile 4.000.000.000TL negatif şerefiye tutarına ulaşılmıştır. Eğer makul değer düzeltmeleri yapılmıyorsa 12.000.000.000 TL (40.000.000.000 – 28.000.000.000) pozitif şerefiye tutarı olarak hesaplanacaktı.

IAS 22 madde 62 (a)'ya göre, negatif şerefiyenin, parasal olmayan varlıkların makul değerini aşmayan tutarı, ilgili varlığın kalan yararlı ömrü dikkate alınarak amorti edilir

Makineler	$18.000.000.000 * \%80 =$	14.400.000.000
Binalar	$22.000.000.000 * \%80 =$	<u>17.600.000.000</u>
Parasal olmayan varlıkların makul değeri		32.000.000.000

Hesaplanan negatif şerefiye tutarı (4.000.000.000), parasal olmayan varlıkların makul değerinden (32.000.000.000) küçük olduğuna göre, bu tutar, varlığın kalan yararlı ömrü boyunca amorti edilir. Örneğin, varlığın yararlı ömrü 4 yıl olarak belirlendiyse, dönem sonunda yapılacak olan amortisman kaydı aşağıdaki gibidir:

<hr/>		/	<hr/>
Bağlı Ortaklıklar Negatif Şerefiyesi			1.000.000.000
	Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar		1.000.000.000
<hr/>		/	<hr/>

Bu durumda konsolide bilanço aşağıdaki gibi düzenlenir¹⁶: (milyon TL)

	A ANA ORT	B BAĞLI ORT	Eliminasyon kayıtları		KONSOLİDE BİLANÇO
			BORÇ	ALACAK	
I.DÖNEN VARLIKLAR	90.000	20.000			118.000
A.Hazır Değerler	40.000	5.000			45.000
Kasa	40.000	5.000			45.000
B.Ticari Alacaklar	50.000	15.000			73.000
Alacak Senetleri	50.000	15.000	8.000		73.000
II.DURAN VARLIKLAR	152.000	25.000			146.000
A.Mali Duran Varlıklar	40.000	-			-
Bağlı Ortaklıklar	40.000	-		40.000	-
B.Maddi Duran Varlıklar	112.000	25.000			149.000
Makineler(Net)	45.000	8.000	8.000		61.000
Binalar(Net)	67.000	17.000	4.000		88.000
C.Maddi Olmayan Dur.Var.					(3.000)
Bağlı Ort.Negatif Şerefiyesi		1.000	4.000		(3.000)
AKTİF TOPLAMI	242.000	45.000			264.000
III.KISA VAD.YAB.KAYN.	70.000	10.000			84.000
A.Ticari Borçlar	70.000	10.000			84.000
Borç Senetleri	70.000	10.000		4.000	84.000
IV.UZUN VAD.YAB.KAYN		-			-
Ana Ortaklık Dışı Özsermaye				7.000	7.000
V.ÖZKAYNAKLAR	172.000	35.000			173.000
A.Ödenmiş Sermaye	150.000	30.000			150.000
Sermaye	150.000	30.000	30.000		150.000
B.Sermaye Yedekleri	22.000	5.000			22.000
Hisse senedi ihraç primi	22.000	5.000	5.000		22.000
C.Dönem Karı				1.000	1.000
PASİF TOPLAMI	242.000	45.000			264.000

16 Konsolide bilançonun dönemsonunda düzenlendiği varsayılmıştır. Diğer olağandışı gelir ve karlara aktarılan tutar konsolide bilançoda dönem karı adı altında görülmektedir.

2) Negatif şerefiyenin, parasal olmayan varlıkların makul değerini aşması durumu

A ana ortaklık B bağlı ortaklığın %80'lik özsermaye payı için 8.000.000.000TL ödemiştir. Bu durumda A ana ortaklığın yapacağı kayıt;

Bağlı Ortaklıklar Hs.	8.000.000.000
Kasa Hs.	8.000.000.000
Konsolidasyon amacıyla yapılacak olan eliminasyon kaydı;	
Alacak Senetleri Hs. (B Ort)	8.000.000.000
Makineler Hs. (B Ort)	8.000.000.000
Binalar Hs.(B Ort)	4.000.000.000
Sermaye Hs. (B Ort)	24.000.000.000
Hisse Senedi İhraç Primi (B Ort)	4.000.000.000
Borç Senetleri Hs.(B Ort)	4.000.000.000
Bağlı Ortaklıklar Hs.(AOrt)	8.000.000.000
Bağlı Ortaklıklar Negatif Şerefiyesi	36.000.000.000
Sermaye Hs.(B Ort)	6.000.000.000
Hisse Senedi İhraç Primi (B Ort)	1.000.000.000
Ana Ortaklık Dışı Özsermaye Hs.	7.000.000.000

B bağlı ortaklığın bilançosundaki makul değer düzeltmeleri yapılmadığı takdirde; 20.000.000.000 TL (28.000.000.000 – 8.000.000.000) negatif şerefiye rakamına ulaşılacaktır. Ancak yukarıda düzenlenen kayıtlarla yapılan düzeltme sonucunda 36.000.000.000TL negatif şerefiye tutarına ulaşılmıştır.

IAS 22 madde 62 (b)'ya göre, negatif şerefiyenin, parasal olmayan varlıkların makul değerini aşan tutarı, anında gelirlere aktarılır. Hesaplanan negatif şerefiye tutarı (36.000.000.000) ve parasal olmayan varlıkların makul değeri (32.000.000.000) olduğuna göre, negatif şerefiyenin parasal olmayan

varlıkların makul değerini aşan tutarı 4.000.000.000 olarak hesaplanır ve bu tutarın anında gelirlere aktarılması gerekmektedir

<hr/>		<hr/>	
Bağlı Ortaklıklar Negatif Şerefiyesi		4.000.000.000	
	Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar		4.000.000.000
<hr/>		<hr/>	

Kalan 32.000.000.000 TL'lık negatif şerefiye tutarının ise; varlığın kalan yararlı ömrü dikkate alınarak amorti edilmesi gerekir. Örneğin, varlığın yararlı ömrü 4 yıl olarak belirlendiyse, dönem sonunda yapılacak olan amortisman kaydı aşağıdaki gibidir:

<hr/>		<hr/>	
Bağlı Ortaklıklar Negatif Şerefiyesi		8.000.000.000	
	Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar		8.000.000.000
<hr/>		<hr/>	

Bu durumda konsolide bilanço aşağıdaki gibi düzenlenir¹⁷: (milyon TL)

	A ANA ORT	B BAĞLI ORT	Eliminasyon kayıtları		KONSOLİDE BİLANÇO
			BORÇ	ALACAK	
I.DÖNEN VARLIKLAR	122.000	20.000			150.000
A.Hazır Değerler	72.000	5.000			77.000
Kasa	72.000	5.000			77.000
B.Ticari Alacaklar	50.000	15.000			73.000
Alacak Senetleri	50.000	15.000	8.000		73.000
II.DURAN VARLIKLAR	120.000	25.000			125.000
A.Mali Duran Varlıklar	8.000	-			-
Bağlı Ortaklıklar	8.000	-		8.000	-
B.Maddi Duran Varlıklar	112.000	25.000			149.000
Makineler(Net)	45.000	8.000	8.000		61.000
Binalar(Net)	67.000	17.000	4.000		88.000
C.Maddi Olmayan Dur.Var.					(24.000)
Bağlı Ort.Negatif Şerefiyesi			12.000	36.000	(24.000)
AKTİF TOPLAMI	242.000	45.000			275.000
III.KISA VAD.YAB.KAYN.	70.000	10.000			84.000
A.Ticari Borçlar	70.000	10.000			84.000
Borç Senetleri	70.000	10.000		4.000	84.000
IV.UZUN VAD.YAB.KAYN		-			-
Ana Ortaklık Dışı Özsermaye				7.000	7.000
V.ÖZKAYNAKLAR	172.000	35.000			184.000
A.Ödenmiş Sermaye	150.000	30.000			150.000
Sermaye	150.000	30.000	30.000		150.000
B.Sermaye Yedekleri	22.000	5.000			22.000
Hisse senedi ihraç primi	22.000	5.000	5.000		22.000
C.Dönem Karı				12.000	12.000
PASİF TOPLAMI	242.000	45.000			275.000

17 Diğer olağandışı gelir ve karlara aktarılan tutarlar konsolide bilançoda dönem karı adı altında görülmektedir.

6. Sonuç

Makul değer, mali tablo rakamlarının cari ekonomik koşullardaki tutarları yansıtması açısından oldukça önemlidir. Makul değerle değerlendirilmiş mali tablo verileri kullanılarak yapılacak olan analizlerin daha gerçekçi ve alınacak kararların da daha rasyonel olacağı açıktır. Ülkemiz için nispeten yeni bir kavram olan makul değer, son yıllarda muhasebe literatüründe oldukça geniş bir yer bulmaktadır.

Ülkemizde makul değer kavramı, Türkiye Muhasebe Standartları'nda gerçeğe uygun değer olarak ifade edilmiştir. Daha sonra ilk olarak Sermaye Piyasası Kurulu tarafından çıkarılan Seri:XI No:21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" de karşımıza çıkmaktadır. Konsolide mali tabloların hazırlanması esaslarına değinilen bu tebliğde, bağlı ortaklıkların bilançoalanının makul değerle değerlendirilmesi ve bu suretle ulaşılan özsermaye tutarının yatırım maliyeti ile karşılıklı olarak elimine edilmesi gereği ifade edilmektedir. Bu sayede konsolide mali tablolarda, bağlı ortaklıkların bilanço kalemlerinin makul değerleri ile gözükmesi ve şerefiye rakamının da bu doğrultuda hesaplanması sağlanacaktır. Tebliğde konuyla ilgili yol gösterici esaslar bulunmadığı için, bu çalışmada konuya IAS 22 İşletme Birleşmeleri esasları açısından bakılmıştır.

IAS 22 İşletme Birleşmeleri Standartı'na göre, edinim tarihinde yatırım maliyetinin, edinilen işletmenin makul değere göre değerlendirilmiş varlık ve yükümlülükleri üzerinde, edi-

nen işletmenin payını aşan kısmı pozitif şerefiye olarak konsolide bilançoda raporlanır. Edinilen işletmenin makul değere göre değerlendirilmiş varlık ve yükümlülükleri üzerinde edinilen işletmenin payının, yatırım maliyetini aşan kısmı ise negatif şerefiye olarak ifade edilir.

Eğer negatif şerefiye, gelecekte ortaya çıkabilecek gider ve zararlarla ilgiliyse, bu giderler ortaya çıktığı dönemde gider kaydedilirken, negatif şerefiye gelir kaydedilir. Eğer negatif şerefiye, gelecekte ortaya çıkabilecek gider ve zararlarla ilgili değilse, negatif şerefiyenin, edinilen işletmenin parasal olmayan varlıklarının makul değerini aşmayan tutarı, ilgili varlığın kalan yararlı ömrü dikkate alınarak amorti edilir. Negatif şerefiyenin, edinilen işletmenin parasal olmayan varlıklarının makul değerini aşan tutarı ise anında gelirlere aktarılır.

Konsolide mali tablolar düzenlenirken, makul değer düzeltmelerine yer verilmesi, konsolide bilançoda raporlanacak olan şerefiye rakamının daha doğru hesaplanmasına yardımcı olmaktadır. Makul değer düzeltmelerine yer verilmeden yapılan eliminasyon kayıtlarında şerefiye rakamı gerçek tutarından oldukça farklı olarak hesaplanabilmektedir. Hatta, çalışmada bulunan örnekte de görüldüğü gibi, makul değer düzeltmeleri yapılmadan önce pozitif şerefiye olarak görülen şerefiye tutarı, makul değer düzeltmeleri yapıldıktan sonra negatif şerefiye olarak karşımıza çıkabilmektedir. Şirketler topluluğu hakkında bilgiler içeren konsolide mali tabloların daha doğru ve güvenilir bilgiler vermesi açısından, bu tabloların hazırlanmasında makul değer düzeltmelerine önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

Akdoğan Nalan ve Nejat Tenker, "**Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**", 6.baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 1998

Barlev, Ben Zion ve Joshua Rene Haddad, "**Fair Value Accounting and the Management of the Firm**", Critical Perspectives on Accounting, Volume 14, Issue 4, May 2003, s.384-385

Exposure Draft 3 Business Combinations, December 2002, www.iasc.org.uk/docs/ed03

Foster, John ve Wayne Upton, "**The Case for Initially Measuring Liabilities at Fair Value**", Understanding the Issues, FASB, May 2001, Volume 2, Series 1

IAS Briefing, Issue 9, January 2003

IAS 22 İşletme Birleşmeleri

IAS 27 Konsolide Mali Tablolar ve Bağlı Ortaklıklardaki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi

J.Epstein, Barry ve Abbas Ali Mirza, "**Wiley IAS 2000, Interpretation and Application of International Accounting Standards 2000**", John Wiley Inc, USA, 2000

L.Bukics, Rose Marie ve Benson J.Chapman, "**The Big Splash: Goodbye Pooling, Hello Goodwill Impairment Testing**", The CPA Journal, 2002

P.Jones, Jefferson ve Sarah D.Stanwick, "**Fair Value Accounting: A Guide to Understanding the Current Standards**", The Journal of Corporate Accounting and Finance, Autumn 1999

R.Delaney, Patrick, Barry J.Epstein, Ralph Nach, Susan Weiss Budak, "**Wiley GAAP 2003: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles**", John Wiley Inc, USA, 2003

Seri: XI No: 21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ, 13.11.2001 tarih ve 24582 sayılı resmi gazete

TMUDESK, "**Türkiye Muhasebe Standartları 2000**", TÜRMOB yayını, 2000

The Bond Market Association, International Swaps & Derivatives Association, Securities Industry Association, "**Explanations and Benefits of Fair Value Accounting**", 26 March 2002, www.bondmarkets.com/research/report

W.Willis, Diana, "**Financial Assets and Liabilities-Fair Value or Historical Cost?**", FASB, January 2002, www.fasb.org/project/

